

N:o 78.

Af herr **G. O. Wallenberg**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t* angående bildande af en kommission inom statsrådet för frågor, som röra förberedelserna till landets värnande mot yttre fiender.

Hvad vi hvarje år utgifva under fjärde och femte hufvudtitlarna må i det efterföljande innefattas under uttrycket försvarsförberedelser.

Under krig blir pröfvadt, om de försvarsanstalter äro till fyllest, som ett land med ansträngande af sina yttersta krafter lyckats åstadkomma. I många fall visar historien, att den pröfningen blifvit ödesdiger. Men då är för sent att inse och rätta begångna fel. Påtagligt är emellertid att motgången eller framgången berott på en *god ledning af försvarsförberedelserna*.

Klokt gör därför det land, som drager lärdomar af hvad som händer och sker utanför dess gränser.

Två anledningar föreligga för oss till denna reflexion. Det pågående *rysk-japanska kriget* och *vår försvarsbudgets enorma stegring*. Jag vill till dessa lägga en tredje: de lärdomar, som engelsmännen drogo af det *sydafrikanska kriget*.

De frågor, som därvid i främsta rummet framställa sig, äro: *Är planläggningen af vårt försvar den rätta, och erbjuder truppmaterialen utsikter*

till ett framgångsrikt försvar? Ett effektivt försvar kräfver ovillkorligen, att båda dessa frågor måste vara fullt mönstergilla, ty den tappreste trupp står sig slätt, om den ledes illa, och den snillrikaste plan kan förfuskas genom dåligt utförande.

Hvad truppen vidkommer må vi hoppas, att den skall visa sig vara den bästa. Dess beskaffenhet beror på folkets sinnelag, uthållighet, insikter och på den ledning, som det erhåller af kunskapsrika och om sin viktiga uppgift medvetna officerare. I detta afseende synes mig Riksdagen hafva all anledning hysa den öfvertygelsen, att man är inne på den rätta vägen.

Hvad åter *planläggningen* vidkommer, så synes mig att Riksdagen icke bör gifva sig till tåls, förrän den blifvit öfvertygad om, att man på det allsidigaste sätt pröfvat och åter pröfvat denna *var viktigaste försvarsfråga*. Faktiska anledningar till oro föreligga ju ej, enär vi lyckligtvis ej fått tillfälle pröfva våra försvarskrafters duglighet, men det i sammanhang med den enormt växande budgeten framkommande tviflet stöder sig dock på vissa omständigheter. Sådana äro:

att vi njutit fredens välsignelse under snart 100 år och

att vi under de sista 80 åren brutit med den åsikt, som gällde på den tiden, då Sverige var en krigförande makt, att hufvudvikten vid försvaret skulle läggas på sjön, och detta i trots af att vi då hade en mångdubbelt längre och hundrafaldt farligare landgräns än nu;

att man från den tiden, 1830- och 40-talet, då så godt som intet kunde offras åt försvaret och då man måste uppgifva hvarje tanke på att upprätta en flotta, vande sig vid att anse sig göra det mesta möjliga till försvarets nytta genom att använda det lilla som fanns till att nöd- torftligen utbilda den trupp, som uppsattes genom indelningsverket — en beskattning in natura — som i allt fall fanns till.

Numera torde det ej vara så påkostande att erkänna, att Sverige ända till långt in på 80-talet var så godt som försvarslöst. Börja vi med detta och se vi saken så pass praktiskt och fördomsfritt, som man dess bättre numera då och då ser ansatser till (man har ju erkänt Karlsborgs absoluta obehöflighet, och man har tänkt på att i trots af historiska traditioner både slopa Karlskrona såsom flottans hufvudstation och skicka en del trupper till den del af landet, som påstås blifva krigsteater), så skall det nog icke blifva svårt att erkänna, att den nu gällande åsikten om sättet, på hvilket landet skall försvaras, har sina rötter just från denna period (30- och 40-talet).

Hela föreställningssättet om försvaret har således råkat att grunda sig på en uppfattning, som gällde då landet var försvarslöst och hvad värre är, då i den öfriga världen kvarstod en tradition från Napoleons tid, som grundade sig på att han i allmänhet segrade till lands men som regel blef besegrad till sjöss.

Under nyss omförmälda tidsperiod fingo målsmännen för försvaret till lands öfvertaget och de behöllo det; att de gjorde sin uppfattning gällande är icke så mycket att undra på och förstås kanske bäst af den, som själf varit i tillfälle att på nära håll se och erfara hvad som försiggår. Hvilka dispositioner som vidtagas, beror således på hvar makten ligger. Det helas effektivitet lider därvid, enär det nästan undantagslöst är vanligt bland såväl landt- som sjöofficerare att se försvaret endast med *yrkesmannens ögon* och ledd af hans subjektiva intressen och omdömen.

De alltjämt uppdykande striderna mellan armén och flottan äro påtagliga bevis för den befintliga yrkesmotsatsen. Någon riktig tilltro till sjöförsvaret har, enligt hvad jag trott mig finna, icke yrkesmannen till lands. Han kan icke som engelsmannen tro på, att där aldrig skall komma någon fiende i landet. Han vill ej vara med om att afhålla fienden. Han vill à tout prix ha honom inom egna landamären för att slå honom. Han framhåller den norra landgränsens betydelse, men han glömmar, att sjögränsen är mycket mera utsatt, om hafvet behärskas af fienden. Engelsmännen hafva aldrig tänkt sig att försvara Canada vid den långa landgränsen, den hafva de lämnat alldeles öppen. De försvara landet med sin flotta. Och om man eljest är benägen att förbise, huru afstånd verka till lands i afseende på truppers förflyttning, så må erinras om att det tagit tre veckor för Nogis 50,000 man att förflytta sig från Port Arthur till Shaho — en distans ungefär som från Umeå till Gäfle. — En transportflotta behöfver härför 1¹/₂ dygn.

Med det anförda har jag endast velat påvisa, att emellan officerarna vid vår armé och vår flotta finnes en *yrkesmotsats*, som *skadligt inverkar på rikets försvar* och som måste neutraliseras.

Sådant går emellertid icke af sig själf; allra minst är att antaga, att en utjämning skall ernås genom en öfvertygelse, utgången från individernas egen krets.

En yrkesmotsats grasserar, som *aldrig kommer att försvinna* och hvars olägenheter endast kunna bringas till det minimala genom att yrkesmännen på hvardera området med afseende på försvarsförberedelserna *icke lämna full frihet att företaga hvad dem lyster*.

Metoden för rikets försvar måste opartiskt pröfvas och bedömas och får ej bero på energien hos den för tillfället varande krigs- eller sjöministern, och på att han kan rifva åt sitt vapen största antal miljoner. Man har för afhjälpan af dessa olägenheter framkastat tanken på att hafva endast en försvarsminister. Men tanken har fastnat på farhågor från flottans sida, att den skulle blifva tillbakasatt, om försvarsministern togs från armén eller vice versa.

Engelsmännen fingo genom boerkriget erfara de olägenheter, som ligga i en felaktigt organiserad ledning af krigsförberedelserna. Praktiska och energiska, som de äro, satte de sig genast till verket att reformera. De gjorde stora och vidtgående reformer, men ack, huru enkelt och klokt gingo de ej till väga. De gjorde ej som vi, började med tusen detaljer och lämnade planläggningen alldeles å sido, utan den lilla kommissionen under amiralitetslorden Esher jämte två ledamöter (Fischer och Clarke) framlade, efter en månads arbete, den 11 januari 1904 en helt kortfattad plan, grundad i hufvudsak på samma principer, som sedan århundraden gälla för amiralitetet, begärde godkännande härtill af regering och parlament och utarbetade sedan detaljerna i efteråt (den $26/2$ och $9/3$ 1904) afgifna yttranden.

Märk väl, här är icke fråga om någon ändring i härordningen, utan endast om att organisera ledningen af försvarsförberedelserna. Jag åsyftar ej heller ett reformerande af våra försvarsmyndigheter i öfrigt efter engelskt mönster — ingen af nu bestående institutioner beröres — utan endast att vi böra adoptera den hos engelsmännen införda synnerligen sinnrika metoden för den högsta ledningen af försvarsförberedelserna under fredstid, hvarigenom med *planmässighet* och *homogenitet* förenas tillbörligt hänsynstagande till landets ekonomiska resurser samt politiska förhållanden.

Det märkliga organ, som engelsmännen ansågo lösa dessa uppgifter, »the defence committee of the cabinet» består af:

premiärministern, ordförande,

finansministern,

krigsministern,

the first lord of admiralty och

adjungerade: cheferna för generalstaben och flottans stab.

Denna »defence committee of the cabinet» har på grund af ofvan nämnda »war office reconstruction committees» förslag blifvit utrustad med en permanent byrå. Med framhållande af att det är oundgängligen nödvändigt att premiärministern ständigt förestår ledningen af dessa viktiga angelägenheter, enär, säges i betänkandet, ingen fackman, huru väl utbildad och begåfvad han än må vara, äger nog pondus att ur olika synpunkter pröfva under öfverläggningarna framkomna olika åsikter, betonas därjämte nödvändigheten af en permanent byrå, som har till åliggande att verkställa behöfliga utredningar och att fästa i främsta rummet premiärministerns uppmärksamhet på sådana händelser och erfarenheter inom och utom riket, som kunna inverka på försvarsförberedelserna. Utan dylika själfständiga utredningar kan näppeligen regeringen vara i stånd att pröfva och bedöma betydelsen af genom fackministrarna framlagda förslag från de militära myndigheterna. Kommittén framhåller, att man på grund af frånvaron af sådan allsidig pröfning blifvit utsatt för missriktningar i utvecklingen men framför allt för onödigt stora utgifter — synpunkter som visat sig vara viktiga äfven i det rika England. Man framhåller slutligen, att det är absolut nödvändigt att i regeringens närhet — om den inför representationen skall vara ansvarig för utgifterna för försvaret samt dess effektivitet — hafva ett organ, som kan tillhandagå med nödiga upplysningar.

Märkligt är att vid diskussionen om landtförsvarets omorganisation efter boerkriget framhölls, att intet land kan bära, att hufvudvikt lägges *både* på sjö- och på landtförsvaret. Med ettdera af dessa måste riket försvaras, och det skall göras effektivt, annars blifva båda halfmesyrrer.

Af det anförda framgår, att man icke ansett sig böra lämna fackmännen på egen hand.

Följande satsen, att landet icke kan bära ett fullständigt landtförsvär jämte ett fullständigt försvar till sjöss, har en af defence committees viktigaste uppgifter således kommit att blifva att förhindra förryckningen af en gång fastställda planer för omfattningen af de olika vapnens verksamhet, så att den icke må utsträckas utöfver bestämda, af budgetsförhållanden beroende gränser.

Frågan är emellertid, huru förhållandet emellan arméen och flottan skall afvägas.

Den frågan behöfver dryftas och noga afvägas. Den frågan tål att skärskådas ur alla möjliga synpunkter: ur effektivitetens, ur folkmateri-alets, de ekonomiska resursernas, beskaffenhetens af en eventuell fiendes an-

fallskrafter och de politiska förhållandenas synpunkter. Detta sker ej hos oss. Krigsministern sträfvat att åstadkomma ett efter hans åsikt som yrkesman betryggande försvar, ju starkare dess bättre. Därför se vi, huru budgeten ständigt växer, huru så godt som alla beräkningar slå fel. Han vet synbarligen ej själf, huru mycket han vill ha, kanske ej heller, om ens *någon* uppoffring kan fylla måttet. Och sjöministern — han följer efter så godt han kan.

Och Riksdagen. Hvad vet den? Litet eller intet! Vi hafva ej en aning om hvart man vill komma, ej den ringaste föreställning, om något mål finnes och om det kan uppnås. För två år sedan åtspordes cheferna för generalstaben och flottans stab från ett af de tillfälliga utskotten, huruvida en gemensamt utarbetad försvarsplan var för handen. Bemälda myndigheter funderade i tre månader, om de kunde säga *ja* eller *nej* på denna enkla fråga. När svaret kom i riksdagens elfte timme, lämnade det i det hela endast upplysning om att man ansåg, att försvarskrafterna borde stärkas i den mån landets ekonomiska bärkraft sådant medgäfvde. Huru detta skulle ske, om ett betryggande försvar kan vinnas och huru mycket ett sådant i sin helhet ungefärligen skall kosta, därom har aldrig någon upplysning lämnats. Tyskar och engelsmän kunna emellertid om dessa angelägenheter för en tid framåt gifva besked. Hvarför skulle sådant ej kunna lämnas oss?

Talet om att planmässighet i försvaret var behöflig uppkom då. Det har sedan kommit i hvar mans mun. Då ansågs nästan detta tal som hädiskt. Yttre omständigheter hafva förändrat åskådningssättet. Nu uppfattas nödvändigheten häraf. *Därför är tiden inne att taga ett steg till.* Det steget tillkommer emellertid enligt mitt förmenande Riksdagen att taga. Det är dess plikt. Man kan ej vänta, att yrkesmannen — försvarsministern — skall komma och erkänna ovisshet om rätta vägen. Teoretiskt sedt borde han göra det. Men det är knappast mänskligt — allra minst för den svenska yrkesmilitären, så som hans åskådning blifvit inriktad.

Låt oss emellertid med allvar öfverskåda läget. Det är den bästa åtgärd vi i nuvarande stund kunna vidtaga för försvarets stärkande. Låt oss komma ur det ovisshetens tillstånd, i hvilket vi nu befinna oss. Kanske det sätt för de viktiga försvarsärendenas pröfning, jag tillåter mig föreslå, bestyrker att vi äro på rätta vägar. Så mycket bättre. Ovissheten blir då skingrad och säkert är, att det svenska folket med känslan af sin plikt att till det yttersta försvara sitt fosterland skall förena en känsla af

glädje och tillfredsställelse öfver myndigheternas väl grundade öfvertygelse om att det kan ske. Nationen skall då fördubbla sin ifver att nå målet.

Den redan vid flera tillfällen framkomna tanken på en gemensam försvarsminister har utan tvifvel haft sin grund i öfvertygelsen om att därigenom större planmässighet skulle vinnas. Jag tror emellertid ej på den metoden, enär därmed ingen förenkling vinnes. Att förändra de två nuvarande försvarsministrarne till generaladjutanter under en civil försvarsminister ländet endast till att man får tre i stället för två att tillgodose. Kifvet och splitet torde snarare komma att ökas än minskas, ty vid olika mening hos resp. generaladjutanter blir den gemensamme ministerns ställning svår. Han blir, figurligt taladt, söndersliten, det är allt.

Snarare synes då vara skäl att tänka på den engelska metoden, som äfven nyligen (genom kungl. resol. den 26/6 1903) införts i Holland. Der har under statsministerns presidium inrättats en »Commission in zake sammenwerking van land- en seemacht».

Man bör enligt samma sätt, som tillämpas genom »the defence committee of the cabinet» sätta sättet för försvarsberedelserna under kontroll. Om man visste, huru vårt försvar borde vara beskaffadt, då kunde man måhända taga steget fullt ut. Men man vet det ej. Derför måste man se till att om försvarsangelägenheterna öfverlägges, att kontinuitet och planmässighet iakttagas.

Detta bör ske genom en försvarskommission inom regeringen, bestående af

statsministern, ordförande,

utrikesministern,

krigsministern,

sjöministern,

finansministern,

med

chefen för generalstaben och

chefen för flottans stab

såsom adjungerade ledamöter.

Försvarskommissionen, som efter anmälan af någon af försvarsministrarna eller eljest vid förefallande behof skall af statsministern kallas till

sammanträde, åligger att på det noggrannaste utstaka gränserna för sättet för försvarsförberedelserna.

Till dess disposition skall stå ett ständigt kansli, bestående af:

en regementsofficer och en subalternofficer från arméen och från flottan, hvilka hvart tredje år i tur och ordning skola ombytas.

Till detta bör försvarskommissionens instruktion inskränka sig. Att försvarets angelägenheter i stort sedt inför ett sådant forum skola blifva allsidigt utredda, synes mig uppenbart. Genom de tre icke militära medlemmarnas närvaro tillgodoses den inre och den yttre politikens samt de ekonomiska resursernas kraf. Fackmännen komma att kontrollera hvarandra, och det är säkert, att det är hälsosamt, att deras många, särskildt under den första tiden uppkommande dispyter blifva bevittnade och klargjorda inför ett forum af de män, som inför konung och representation skola svara för att de vidtagna åtgärderna blifva effektiva.

Skulle emellertid erinras att uppdraget alltför mycket ökar *statsministerns* redan förut tunga arbetsbörda, så tillåter jag mig erinra om, att försvaret är rikets viktigaste angelägenhet, att försvarsbudgetens omfattning redan i och för sig ställer den främst, och att landets lugna utveckling ovillkorligen betingar, att alla äfventyrligheter i fråga om utgifterna undvikas.

Utrikesministern får till uppgift att med sin kännedom om det politiska läget moderera eller forcera försvarsförberedelser, och *finansministern* kommer helt säkert att mera systematiskt kunna fungera såsom skatteminister, om han genom ett deltagande i de ingående öfverläggningarna kan redan långt i förväg skönja, hvad som är att vänta i afseende på penningbehofven. Kanske han ock kommer till insikt om betydelsen af en sund penningmarknad såsom ett led i landets försvarskraft och vidtager sina dispositioner därefter. Kanske kunde då en och annan plan på nya skatter uppskjutas, om ett studium af det politiska läget ådagalägger, att en längre period af fred föreligger.

Och slutligen, hvilket verkligt samband mellan nationen och försvarsförberedelserna skulle ej på detta sätt vinnas den dag, då regeringen är ett verkligt uttryck för representationen!

För all framtid voro dessa oändliga politiska försvarskommittéer afskaffade, som sagt så mycket och så — litet! Förtroende och tillförsikt skulle efterträda hittills varande och nu rådande ovisshetstillstånd.

Mången gång har den tanken korsat min hjärna, att vi, som varit

nog lyckliga att under snart 100 år undgå krig och som därför icke borde vara nog förmätna att förutsätta oss äga sådan erfarenhet om till försvaret hörande större och mindre angelägenheter, som de nationer, som fått tillkämpa sig dylik, skulle hafva nytta af att tillkalla någon erfaren försvarsorganisator från främmande land. Jag har till och med samtalsvis yppat denna tanke, men mötts af den djupaste indignation öfver att man så skulle vilja underskatta våra egna auktoriteter, hvarjämte framhållits, att våra förhållanden äro så säregna. Men som förut nämnts, förhållandena äro numera så ändrade. Jag fruktar numera icke att blifva missförstådd. Vi se och känna nu allvarligare än så. Ingen lär förneka det kloka i japanesernas åtgärd att tillkalla engelska och tyska rådgifvare. Deras förhållanden voro nog ändå mera säregna än våra, och resultatet hafva vi sett, såtillvida att de segrat på alla punkter. I ännu högre grad af intresse är emellertid att fästa uppmärksamheten på att deras betydande försvarskraft åstadkommits med jämförelsevis små medel. Men låt vara att ännu någon obenägenhet föreligger, så länge praktiskt taget hela afgörandet ligger hos fackministrarna hvar på sitt håll, att så där helt öppet erkänna sig behöfva läromästare, då ett dylikt tillkallande skall vara känt från generalen till korpralen. För kommissionen i sin helhet blir den synpunkten icke gällande, allra minst om fackministrarna skulle vara af olika mening, och den kan i allsköns tysthet sätta sig i förbindelse både med den ena och den andra auktoriteten i utlandet. Till kommissionens disposition bör för sådana ändamål erforderliga medel stå till buds.

Jag tillåter mig framhålla att för den nu ifrågavarande åtgärden ingen utredning bör kunna erfordras, ej heller att man behöfver afvakta regeringens proposition angående behöfligheten. Den skall framgå af Riksdagens uppfattning om dess ändamålsenlighet. Den önskan om inrättandet inom regeringen af en försvarskommission under presidium af statsministern, som från Riksdagen eventuellt kan komma att framföras inför tronen, skall helt säkert icke kunna förstås på annat sätt än att Riksdagen afser, att större planmässighet och effektivitet inom vårt försvar därigenom borde ernås, på samma gång som ökad trygghet vinnes för att försvaret afväges med hänsyn till landets ekonomiska resurser.

Med hänsyn till hvad jag anfört, tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville, för ernående af behöflig planmässighet och ökad effektivitet hos vårt försvar, hemställa, att Kungl. Maj:t

ville förordna, att frågor, som röra förberedelserna till landets värnande mot yttre fiender samt behofven därför, blefve, innan de framläggas för Riksdagen, behandlade af en inom regeringen bildad kommission, bestående af:

statsministern, ordförande,
 utrikesministern,
 krigsministern,
 sjöministern,
 finansministern,

med

chefen för generalstaben och
 chefen för flottans stab

såsom adjungerande ledamöter,

att åt försvarskommissionen tilldelas ett kansli,
 bestående af

en regementsofficer och en subalternofficer
 från arméen och från flottan jämte be-
 behöfliga skrifbiträden;

att årliga arfvoden

åt regementsofficerarne 2,000 kronor och

åt subalternofficerarne 1,000 kronor hvardera
 måtte anvisas utöfver hvad som å stat
 dem tillkommer;

att till kommissionens disposition må ställas 10,000
 kronor såsom hemliga medel att redovisas inför Ko-
 nungen, på samma sätt som sker med liknande medel
 för utrikesdepartementet.

Om remiss till statsutskottet anhålles vördsamligen.

Stockholm i januari 1905.

G. O. Wallenberg.